

A. Q.

הָאָרוֹן וְהַתְמִימִים

Seu

DISSERTATIO PHILOLOGICA

De

Insigni Pectoralis Aaronitici

URIM ET TYMMIM,

Quam

Suffragante Ampliss. Ord. Philos.

in Regia Acad. Aboensi

P R A E S I D E ,

V I R O C c l e b e r r i m o

M ag. D A V I D E L U N D /

L. L. Hebr. & Græc. Prof. Ord.

Placido Φιλολογίαν examini

modeste subiicit.

ANDREAS JOH. HAMNIUS,

Oft. Both

In Aud. maj. ad d. 7. Maii 1692.

A B O Æ ,

Excusa à JOHANNE Winter/

Reg. Typogr.

ECCLESIAE DEI COLUMINA,

**LITERATI ORBIS LUMINA
INCLYTA SPLENDIDA!**

Venerandi Consist: Eccl. Aboensis, Reverendissime

PRÆSES ET EPISCOPE,

*Maxime Adm. Plurimumque Reverendi
DOMINI*

**ASSESSORES, DOCTORES
ET PROFESSORES.**

*Patroni ac Præceptores humi'lima animi
submissione æternum devenerandi!*

PRIMITIÆ fructuum, inter cætera stipendia Levi-
tarum, ad tenorem legis divinæ, cedebant Sacer-
dotibus. Ecce! Vobis Patres veneratione omni
suspiciendi, Theologi Gravissimi, novellos, ut ut te-
nues, ceu videtis, & exiles studiorum meorum fructus
consecro. Ne dedignemini illos. Vobis debentur, testi-
monia curarum qualiumcunque, pignora devotionis,
documenta officiorum humillimorum. Facite ut be-
nigna Vestra suscipiantur gratia, & facili confirmen-
tur censura, cum tam ardua sistant mysteria. Deus
qui Præclaræ Vestra Pectora, non solum insigni isto Pon-
tificali charactere, ac dignitate Ordinis Sacri conde-
coravit, sed iisdem præterea, tam splendidum Doctrinæ
Urim, & sanctum Vitæ Tymmim indidit, Velit vos o-
mnigena benedictione in tempore & æternitate beare!

Reverendiss. Vestræ Paternit.

Summe, Adm. & Pl. Rev. Vest. Dign.
Cultor devotiss.

A. H.

VIRIS

Reverenda dignitate, Prudentia spectabili
ac Erudita Humanitate conspicuis:

DN: JACOBO WEZYNTHIO,
Ecclesiarum Jacobstadensis ac Pedersorensis
Sacellano meritiss. Avunculo filiali affectu
atatem prosequendo.

DN: ERICO WAZENBÄCK/
Curiæ Wazensis Senatori spectatiss.
Parenti dilectissimo.

DN: BIRGERO BRATT/
V. D. itidem apud Wazenses Com-
ministro fideliss. Affini honorando.

DN: CAROLO HAMNIO,
Dictæ civit. Incolæ ac Negotiatori so-
lertiss. Fratri Charissimo.

DN: THURONI RÜSSIO,
Telonæ ibid. accuratissimo
Amico certissimo.

DN: ERASMO CAROLI,
Civi ac Mercatori Jacobstadensi per-
industrio, affini colendo.

Salutem & Felicia Fata!

Tot tantaque sunt beneficia illa (Vestra præ-
primis Avuncule honoratissime, ac Parens
svavissime) quibus me immeritum, a teneris
usque

usque unguiculis, pro singulari Vestrā benevolentia,
& nunquam satis deprædicanda liberalitate, affecisti
ac cumulaſtis, ut iisdem vel recensendis omnis omni-
no perderetur opera. Verbo: quot mementa
vitæ meæ, & quantis unquam frui mihi contigit
bonis. Nam cum ſinistram (ut ſtilo utar scripturæ)
ad extra nondum decernere didici, dira fatorum cala-
tas adeo me affixit, ut Genitore orbatus dulcissimo;
misera prorsus Orphanī forte, tantum non omni hu-
mana ope deſtitutus viderer; Sed Divina clemen-
tia quæ afflictis mederi novit rebus, Vos mihi Præ-
ceptores, Nutritios ac Fautores, quorum ductu con-
ſiliis & auxiliis ſublevatus adjutusque sum, felici
ſidere confeſſit, adeo ut ignorare me feceritis ca-
lamitosam Orphanorum conditionem, & juxta crede-
re, non obiiffe, ſed etiamnum in vivis ſuperelle an-
te tot temporum ſpatia coeliſ adſcriptum Beatum Pa-
rentem meum. Suſcipite E. Patres & Fautores ho-
nori di pro magnis multisque, levidene hoc (cum ma-
jus nequeam dare) chartaceum munus, respicite
quæſo, fronte ſerenâ piam & certiſſimam hono-
ris, obſervantia, gratique animi tefleram, ac ut ſue-
viſtis, mihi favere & ad eſſe pergit! D. O. M.
Vobis Vestrisque ex alto ſemper benedicat!

Valete a Vobis reverentia, amore, fide &
obſequiis.

addiſiſſimo

A. H.

I. N. J.

I. N. J.

Magne Deus, qui sancta tuis mysteria servis
Pandis, sic minimis summus adesse volens,
Respice quæso, Tui tenuem sermonis alumnum
Pulvere qui mersum tollere tento caput;
Et Tua rimari sublimia jura verebor,
Et tamen hæc timidus suspiciamque stupens
Quæ Amramides docuit, gessit vittatus Aaron,
Ornamenta suis usibus apta sacris.
Dum modò difficiili Mysteria tanta palato
Mens novisse cupit, dirige cuncta Pater!
Quò labor optatam, & teneat sua limina, metam
Te Duce Principium sit, mediumque, τέλος!

THESIS I.

 Nter splendida illa indumenta sa-
cerdotalia , Aaroni & filijs ejus
juxta præscriptum Dei O.M.ac qui-
dem in decorum & gloriam, a sa-
pientiæ spiritu instructis Artificibus confi-
cienda, quæque ordine suo a scriptore di-
vino Mose recensentur *Exodi* 28: 4. sum-
ma ac dignissima erat vestis שׁמֶן
seu pectorale *judicij*; de cuius fabrica lex
habetur expressa dicto c. v. 15. seqq. Et
quoniam sacratissimo ac μυσικωτάτῳ huic

ornamento nostrum *Urim & Tymmim* seu
insigne vel cimelium quoddam sacrandum
erat ac inserendum, ne nostris desimus par-
tibus, paucula de ejus nomine ac natura
heic præmittenda censemus.

THESIS II.

Quà nomen, γυν quod alii a rad. γυν
filuit quasi quod occulta Dei judicia pan-
dat, alii ob affinitatem literarum a γυν au-
guratus est, deducunt, τοις LXX. modo est
περισήγιον seu pectorale, de qua notatione
Munsterus Varenio citatus hæc habet: cum
non constat quid proprie Choschen significet
pectorale veritus, quod in pectore summi
sacerdotis portari jussum sit, modo λόγιον
seu Rationale, cuius appellationis rationem
Beatus Meisn. Phil. sobr. p. I. p. m. 297. hanc
reddit: quod cum per illud ederentur divina
responja, non visa sit res quedam irrationalis,
sed ratione atque intelligentia pollens.
Lutherus vertit das Ampt-Schildlein / &
ita Svecus Einbeh = Skolden / externam
procul dubio respicientes formam. Cete-
rum quod dicatur Mosi Choschen Mischpath
seu contemplatorium judicii, vel ut habet
versio Tremellii sacrum pectorale juris. In
eius

ejus ratione danda non adeo dissentient
 Doctores, putant enim ita dictum esse, vel
 propter ea quia in illo judicabat, seu de jure
 respondebat summus sacerdos consulto Do-
 mino quid esset agendum, vel quod in eo
 erant *Urim & Tummim* per quæ iudicia ab-
 scondita Israëlitis revelabantur, sic habitu re-
 spectu ad usum cui ex intentione divina con-
 secratum erat, dici possit juxta Regulam
 Philologorum, (videlicet D. D. Glassium p.
 m. 400) substantivum posterius esse hic
 loco Adjectivi & ita exponendum, *pecunia-
 le judiciorum vel judiciale*, ob rationes
 modo tactas.

THESIS III.

Porro qua naturam, *Efficiente, Fine & Ma-
 teria* iisdem gaudebat, quibus reliquæ sacræ
 vestes (puta earum quæ honorariæ au-
 diunt, fuerunt enim etiam necessariæ
 ad tegenda *σάρκην ιουστού* vide v. 42. superius no-
 tati cap.) & ita qua istum, opus Bezaleelis,
 qua illum, vestis sacerdotalis ad honorem
 & gloriam, qua hanc, ex auro, serico hya-
 cinthino, purpureo, coccineo dibapho &
 Xylino internexo; At figura ab ijs diversa,
 utpote quadrata, quotvor lateribus æqua-

libus, ad angulos quatvor rectos conjunctis, quantitate etiam ad longitudinem & latitudinem palmi vel expansorum digitorum mensurata, constabat. Præterea in sacro hoc גָּמְלָה positi erant ad arbitrium & ordinationem Dei, quatvor ordines pretiosorum lapidum, juxta numerum nempe tribuum Israelicarum gemmæ duodecim, quarum singulis certum nomen tribus vel filii Iſraelis, insculptum ac impressum erat. Hos itaque ordines, & quidem inscriptos nominibus filiorum Jacobi duodecim, ex recensione D. D. Varenii seq. schemate expositos heic subjungere placet:

Levi   Simon   Ruben

<i>Smaragdus</i>	<i>Topasius</i>	<i>Rubinus</i>	טוֹר א
<i>Sebulon</i>	<i>Jſaschar</i>	<i>Jebudah</i>	
<i>Adamas</i>	<i>Sappirus</i>	<i>Carbunculus</i>	טוֹר ב
<i>Gad</i>	<i>Naphtali</i>	<i>Dan.</i>	
<i>Amethijſtus</i>	<i>Achatis</i>	<i>Lynurius</i>	טוֹר ג
<i>Biniamin</i>	<i>Joseph</i>	<i>Aſſer</i>	
<i>Jaspis</i>	<i>Sardonyx</i>	<i>Thalassius</i>	טוֹר ד

THESES IV.

Præmissa hoc modo pro instituti ratione aliquati sanctissimi hujus ornamenti sacerdotalis tanquam τῶν *Urim* & *Tymmim* subiecti

jecti σκιαγραφία, ulterius progreendiendum,
 & præprimis de ipsarum vocum, quibus fron-
 tispicia nostræ dissertatiunculæ insignita sunt,
 vera originatione dispiciendum nobis
 est, dum prius ὡς ἐν παρόδῳ ostenderimus,
 quam ineptè Cardinalis Bellarminus ex per-
 versa & prorsus coacta horum nominum
 derivatione, Pontificis Romani infallibilita-
 tem adstruere conetur, quam certè eo
 ipso destruit verius, cum tam fallibili &
 arenoso eandem parum cautus superstruit
 fundamento; deducit enim *Urim* a rad.
 יְרִיחָה quod in Hiphil docere significat, Tym-
 min v. ab יְהֹוָה itidem in Hiphil credidit, ve-
 raxi fuit hac addita ratione: quod Hierony-
 mus ea verterit per doctrinam & veritatem;
 etiam LXX. interpretes per δηλωσιν καὶ αληθειαν,
 & vi hujus expositionis colligit, Deum hoc
 signo promisso in pectore summi sacerdotis
 habitaturam, doctrinam & veritatem, ac ita
 ut Vet. Testam. Pontificem ita Novi, puta
 Papam, non erraturum, sed in judicio fore
 plane infallibilem. Quoad versionem Hie-
 ronymi ac τῶν εβδομήκοντα, dicit B. Meisnerus
 eos ad finem potius respexisse, quam nati-
 vam significationem, sive non proprie sed

μεταληπτικῶς voces istas exposuisse, cum putarint significationem figuratam, in tali-
bus mysteriis magis convenientem, ad rei
veriq; sensus expressionem. Etsi vel maxi-
me proprium verborum intendissent signi-
ficatum, num horum interpretatio Lexico-
rum norma erit? num ex versione inter-
pretis cuiuspiam, natales nominum judicandi,
& investiganda etyma? Porro quod concernit
Etymolog. *Cardinalis*, imperita ac longissi-
me petita est, cum nulla fere literarum ad
invicem sit convenientia. *Hec derivatio ta-
lis est*, verba sunt *Clariss. Vicci*, quæ omnia
Grammaticorum & Lexicographorum tribuna-
lia perfringit, bæ enim radices heterogeneæ
sunt, & neutram suo similes fructui. Quod
vel a sociis suis *Ben. Pererio & Martino Del-
rione* Jesuвитis & vulgatæ alias Patrenis opor-
tuit didicisse Cardinalem, quorum circa hoc
momentum ingenua judicia, ut & reliquis
ineptiis Bellarminianis ex hoc argumento
collectis, solidissimas oppositas refutatio-
nes, videre potest cui volupe fuerit apud
Beatiss. D. D. *Meisn.* *Phil. sobr.* p. 1. Sect. 1: c
3. pag. 296. & 300. nos brevitati litantes istis
adducendis impræsentiarum supersedemus.

TH.

THESIS V.

Jam ut veram, explosa falsâ, harum vocum demus originationem instituto & promisso tenemur, quæ quidem communi Lexicographorum Doctorumque nititur consensu, ac gaudet suffragio, Hi enim uno q. ore אַיּוֹם a sing. אָרֶן quod ignem vel lucem denotat, hoc autem ab אָרֶן lucere illucere, deducunt, תְּמִימָם a rad. תְּמִימָה integræ consummari, perfici omnibus modis, hinc תְּמִימָה integritas perfectio in plur. תְּמִימָה integritates perfectiones. Et ita hanc *Etymologiam*, tam *Analogia Grammatica* quam alioquin res ipsa omnino comprobant. Notant itaque Voces *Urim* & *Tummim* proprie *Luces* & *perfectiones* (ita Lutherus Liecht vnd Recht Sveco Liusoch Fullkomligheet dicuntur) non modo ob insolitam coruscationem, ac igneum quasi splendorem (ut est natura tot simul coniunctarum gemmarum) & ob omnimodam perfectionem, quod vitio plane caruerint lapides isti ; sed & ob illuminationem consulentis & perfectam quæstionum decisionem. Heic obiter has adiicimus observatiunculas I. Non carere sua peculiari emphasi quod

utraque harum vocum insacro textu Mosai-
co cum præfixo ה Demonstrat. & in nume-
ro multitudinis legatur h. m. **הָאֲיוֹרִים וְהַתְּמִימִים**
adjuncta enim notatione תְּ ה emphatici
digito q. intento monstrat sacer scriptor sin-
gulare hoc & mysteriis plenissimum insigne,
quod illas luges & illas perfectiones continebat
sic *Esa. 7: 14.* הַלְמָה illa virgo concipiet | Et. &
Deut. 3: 25. notabilis est hac in parte locus,
ubi singula penè verba propter peculiarem
suam emphasisin præfixo hoc articulo gau-
dent. Deinde in numero plurali, interim
non deficiente singulari, utrumque voca-
bulum ponitur, quod ut ut non diffiteamur
pluralitatem gemmarum ad sui indigitatio-
nem quodammodo postulasse, interea tamen
asserere non veremur, pluralem numerum
vel imprimis hic adhibitum, ad denotandam
magnitudinem & excellentiam rei substra-
tæ, juxta Regulam in Philologorum scholis
tradi solitam: *Abstracta pluralia signant rei*
illius quam significant gradum superlativum
ut ita indigitetur *U.* & *T.* singularissimæ
in lucendo virtutis & perfectionis fuisse,
videri potest si placuerit, circa hoc & præce-
dens etjam momentum D.D. Glass. I, 3. p. 439.

& l. 4. p. 843. 2. Voces *Urim* & *Tymmim* in sacro codice & conjunctim & disjunctim positas reperiri: Priori modo & quidē (α) bis cum artic. præfixo, in loco nostro *Exodi* & *Levit.* 8: 8. (β) semel cum affixo וְ sine artic. *Deut.* 33: 8. ubi tamen. *Urim* est loco posteriori (γ) bis cum הַ seu *lamed* schuato. *Esr.* 2: 63. *Nebem.* 7: 65. Posteriori modo, *Urim* solitariae positiū (ut tamen per synecdochē comprehendatur τὸ *Tymmim*) & quidem sc̄mel cum הַ demonstrativo *Num.* 27: 21. & semel cum præfixo בְ idque *I. Sam.* 28: 6. hoc modo בָּאֹרִים. 3. Quæri solerē num hæc nomina *Urim* & *Tymmim* possint & debeant in versionibus redi? Quidam Interpretum id neglexerunt, quod putarint vel non satis exponi posse vim & emphasis harum Vocabum, vel illas ita redditas, quæ sensum, in alijs linguis non facile posse capi, sed utrumque sine fundamento sunt enim vocabula non peregrina & inexplicabilia sed hebræa & quidem appellativa, recipientia tnm הַ emphaticum, tum affixa, quibus utique destitui solent, quæ non nisi in propria lingua legi possunt & debent.

THESES VI.

Obtentâ, quam venabamur, vera vocum
 Etymologia, res ipsa & causæ quæ dicitur
~~ἀκεπτλις~~ aggredienda est, ad quam dum
 mentis aciem dirigimus, primo mox intui-
 tu, tot se se offerunt Mysteriorum Βάθη &
 ex his tot difficultatum mæandri, ac tot
 denique expositionum varietates, ut ad san-
 ctissimum hoc insigne debito explicandum
 modo, vel ipsum *Choschen Aaroniticum* sane
 sit optandum. Ne itaque imprudenti ausu,
 de re tanti momenti, præcox ac immaturum
 tulisse judicium videri possimus, imprimis
 varias Variorum circa eandem sententias,
 succinctè ac modeste examinabimus, no-
 stram qualemcunque, Clarissimorum tamen
 autoritatibus suffultam, mox subjuncturi Sym-
 bolam. Prima eorum opinio est, qui per
Urim & Tymmim, nil nisi ipsum περιστον
 seu *Pectorale*, duodecim constans gemmis
 intellectum volunt. Sed repugnat textus,
 in quo notanter Positionis fit mentio
~~נְתִית~~ & *pones*, aliud itaque *adjunctum* quod
 ponebatur aliud *subjectum* in quo hoc or-
 dine divinitus præscripto collocandum erat.
 Deinde ipsum λόγιον seu *Rationale*, vestis
 quæ-

quædam erat ex auro, hyacintho, purpura,
 occo bis tincto & byssō retorta, ut etiam
 superius monitum, confecta, & superhumerali seu τῷ Ephod annexenda, quæ omnia
 quomodo τοῖς *Urim* & *Tymmim* conve-
 niant, hi ipsi viderint. Secundo Putant quidam
 præcipue Doctores Ebræi, nomen Dei κατ'
 ἔξοχὴν τετραγενεριμαῖον יהוָה, pectorali inscri-
 ptum vel digito Divino insculptum fuisse,
 & ejus virtute vel fulgore manifestatam esse
 veritatem, de interrogatis, ipsi sacerdoti.
 Dici autem *Urim* quod per hoc clare signifi-
 caverit voluntatem suam Dominus, *Tym-
 mim* v. quod quæ locutus erat, ea perfe-
 cerit, vel ut habet Paulus Fagius, quod
Deus mentem illuminet & perficiat. Verum
 Cabballisticas sapit vanitates hæc expositio,
 utpote innixa falsæ Judæorum opinioni
 & commento, de efficacia nominis divini
 שׁם הַמְפִרְשֵׁם, cuius virtute, etiam miracula
 dulcissimi nostri salvatoris & Mosis, edita
 fuisse blaterant Apellæ. Præterea *laminæ*
aureæ Cidari ad frontem summi sacerdotis
 alligatae insculptum erat, non solum san-
 ctiss. hoc & essentiale Dei nomen sed totum
 קָדֵשׁ לֵיהוֹה ac ita supervacancum in pecto-
 rali

rali fuisset. Tertio loco Augustinus est cum Bellarmino & nonnullis aliis, qui censent hæc ipsa vocabula *Urim* & *Tymmim* in medio rationalis, aureis Ebraicisque literis fuisse expressa, non secus ac Tiaræ Pontificis inscripta fuere verba: *Sanctitas Jehovæ*. Sed obstat quod in mandato suo ad Mosen de re prælenti Deus neutiquam faciat mentionem scriptionis, sed positionis verbis disertis, & quidem significanter hoc modo: *Et pone inspectore judicii τὰ Urim & τὰ Tymmim*. Loquitur ergo non de inscriptione literarum, sed de insertione materiae cuiusdam, ut corpora potius subsistentia per *U.* & *T.* quam nudam scripturam indigitari in confesso sit. Suidas Adamantem fuisse memorat. Piscator & alii nonnulli fingunt duos splendidissimos & pretiosissimos lapides, in monte a Deo ἀπέσως Mosi traditos, postea pectorali pro *Urim* & *Tymmim* insertos esse. Verum præterquam quod hæc dicantur ἄτερ γεράφης inde non vero fit simile, si per *U.* & *T.* novi tales significarentur lapides, Deum eorum nomina in re tanti momenti plane reticuisse, & Mosen pro sua ἀκεβείᾳ minutissima alias per-

persequentem, hic sui oblitum aliud quasi egisse. Ut nihil jam de insultis dicam Rabbinis qui comminiscuntur, *Crethi & Pletbi* *Guardiam Regis Davidis* fuisse *Urim & Tymim* quod nominasse, refutasse est.

THESIS VII.

Jam ad sententiam circa præsens negotium *Arie Montani in Aarone suo*, discutiendam, nostra delabatur opella. Concludit ille *Urim & Tymim* omnino fuisse rem singularem a 12. gemmis & pectorali distinguitam, illam quidem instar speculi tersam, ac materiæ ejusdem quæ fuit primarum legis tabularum, vel ignis cœlestis qui sacra Aaronis corripuit, non a manu artificis factam, sed immediate ab ipso Deo in hunc usum apparatam, quam assertionem his præcipue superstruit rationibus: 1. Quod *Urim & Tymim* non dicantur *absolute*, sed *specificative* cum articulo & ita peculiare quid illis significari, quod ut sine singulari non negamus factum sensu, ita ejus habendi gratia repeti possunt, quæ superius *Tb. 5. obs. 2.* de hoc momento dicta sunt. 2. nusquam tradi præceptum hujus instrumenti faciendi vel sculpendi sicut cœterorum

rorum, sed præcipi tantum, ut antea para-
 tum ponatur in pectorali, & ita patere non
 fuisse χειροποίητον. Sed vel hinc verius con-
 cluditur U. & T. expressiva seu denominativa
 esse ipsarum gemmarum in rationali. Præ-
 terea vox בְּנֵתָן de annulis etiam usurpatur
 vid. vers. 23. d. cap. quos hominum artifi-
 cio factos nemo iverit inficias. 3. Notat
Pectorale fuisse בְּנֵי לְבִנְיָה seu *duplicatum* tribus
 nempe lateribus commissum, & ex uno aper-
 tum, hac vero parte U. & T. inserta pecto-
 ri s. Sacerdotis adhaesisse, & inde re id exi-
 gente, prolata responsa petentibus dedisse,
 quæ quidem sibi constare possent, nisi per
 U. & T. quod in Th. seq. probare conabi-
 mur, ipsi denominarentur lapides in pecto-
 rali. Huic sententiæ accedit etiam *Beatiss.*
D. D. Terserus in Annotat. suis in Exod. p.
 m. 380. nisi quod rem hanc singularem
 expressius faciat scripturam nominis tetra-
 grammati, repositam sub ordinibus gemma-
 rum intra pectorale. Liceat autem Venia
 tantorum Virorum & æternum salva eo-
 rundem autoritate, in præsenti aliud senti-
 re, & præeuntibus nobis Philologis aliis
 longe celeberrimis, hanc tandem amplecti

sententiam, quæ heic loco descriptionis
tāw. Urim & Tymmim esse poterit.

THESIS VIII.

Urim & Tymmim nihil aliud erant,
quam gemmæ illæ duodecim pectorali in-
sertæ, sic vero dictæ non solum ob splen-
dorem & puritatem, sed vel maxime ratio-
ne usus, quem exdivina ordinatione ha-
bituræ erant, utpote futuræ *ceu symbola quædam*; quibus rite adhibitis, Deus con-
venienter a Pontifice rogatus, præsertim cum
prosalute publica & magistratu consulere-
tur, de incertis eventibus responsa daret, &
voluntatem suam potentibus perfecte ma-
nifestaret. Consentit hic B. Lutherus, item
suo modo Josephus in antiquit. Jud. & qui
præ cœteris cum honore nominandus est
Excellentiss. D.D. Pheiff. in Dubiis suis vexatis
cuius vestigia heic proni premimus. Ratio-
nes autem pro nobis militantes, vel has
potiores adducemus quæ petuntur: 1. A
*Convenientia borum nominum cum ipsa gem-
marum natura*, tum ob insignem splendo-
rem, quem instar ignis in pectore Pontificis
disperserint, tum integritatem plane singu-
larem quod omnimode perfectæ & absque
vitio fuerint. 2. A *vindicatione probatio-*
nis

his secus sentientium, quod nempē in descri-
 benda forma & materia sacrarum vestium
 nusquam fiat mentio horum fabricæ tanquam
 peculiaris, sed de illis id tantummodo habe-
 ri: pones. Unde certè probabilius infertur
 per U. & T. denominari gemmas antea jam
 factas, quam aliud, nescio quid ab ipso
 Deo fabricatum; Non enim ad miracula ne-
 cessitate nulla urgente, temere recurren-
 dum est. 3. A Collatione locorum Erod. 36:
 8. & Levit. 8: 8. quorum prior in mandati
 divini exsecutione & repetitione architecto-
 nica Pectoralis, τὰ Choschen quidem &
 gemmarum facit mentionem non a. τῶν U.
 & T. posterior vero in consecratione re-
 rum & Personarum sacrarum, Rationalis e-
 tiam Urim & Tymmim meminit, sed sine
 explicita mentione gemmarum unde penè
 apodictice concludi potest hæc sese invicem
 denominare. 4. A Maxima probabilitate
 bujus sententie, sic enim sensus verborum
 Mosaicorum optimè & simplicissime fluit.
 Nam cum hactenus descriptisset Moses,
 gemmas pectoralis qua formam, numerum
 & sculpturam, jam usum earundem & offi-
 cium ex destinatione divina, hisce verbis

indigit; futuras nempe illas, hoc ordine dispositas, ex præscripto Dei *Urim & Tymim* hoce est, *symbola talia*, per quæ rite adhibita, de rebus occultis & ancipitibus, Dominum consulentibus, responsa & oracula Divina communicarentur. Argumenta verò, quæ hic in contrarium a diversarum opinionum fautoribus adducis solent, quoniam varia sunt, etiam apud ipsos Autores facile obvia, brevitatis studium, quod nobis injunxit præfens rerum habitus, istis heic resolvendis immorari vetat, svaldetque, ut colloquio potius referventur publico.

THESES IX.

Etsi ex jam dictis aliquo constare posset modo de ipsa τῶν *Urim & Tymim* αιτιολογίᾳ, attamen ut ex accuratori ejus ratione, plainer & plenior horum possit haberi cognitio, non pigebit eandem hic quasi in tabella talem sistere: *Causam effic: principalem* esse omnis divinitatis & Mysteriorum fontem; D. O. M. qui Mosi servo suo fideli, in monte secum colloquenti, ut cœterorum sacrorum ornamentorum, ita & sanctissimi hujus instrumenti structuram præscripsit, & delineavit ὑπότυπωσιν. Hunc vero ceu

mandati divini exsecutorem promptissimum ac
 studiosissimum, causam dici posse *minus principalem*, utpote qui operâ Bezaleelis Artificis
 præstantissimi, & scientia fabrili instructissimi, *cujus cordi*, ut loquitur spiritus Dei,
 indiderat Jehovah sapientiam & intelligentiam, ut sciret facere totum opus minif-
 rii sanctuarii, juxta omnia quæ præceperat
 Dominus, idem fieri curavit. Non itaque
 vel immediate a Deo fabricatum, quod
 vult Arias, vel cœlo delapsum, quod de An-
 cilibus tradunt Autores, sed humano artifi-
 cio & quidem manu Bezaleelis omnino
 confectum est. *Illum* proinde causam ejus
 facimus *instrumentalem seu ministerialem*:
 Porro, *Materiam* ex qua τῶν ΙΙ. & Τ. non
 esse aliam, quam pretiosam illam 12. gem-
 marum in pectorali, sive ipsas illas gemmas;
 ideoque *Figuram* cum numero & sculptu-
 tra talem, quæ delineata est in umbratili illâ
 descriptione τῆς *Choschen*, non procul ab ini-
 tiis differt, *Finem* vero seu usum plane esse
 singularem, consultationem nempe Jeho-
 væ, de rebus dubiis ac occultis, a sacerdote
 summo instituendam, juxta modum & ordi-
 nem divinitus præscriptum: Ut vel hinc,
 Deum

Deum omnipotenti sua præsentia semper
sibi adesse agnosceret populus Israeliticus,
citra quem respectum, finis gemmarum
τῶ Choschen & reliquo sacro vestitui com-
munis erat, honor nempe & gloria, item
discretio sacerdotalis ad ministrandum
Deo.

THEISIS X.

Restat, ut de modo Respcionum, seu
ratione Revelandi divina, per *Urim* &
Tymmim porro dispiciamus, circa quod ne-
gotium cum plane taceat Scriptura, mul-
tiplices sunt Eruditorum conjecturæ, qua-
rum potiores eâ quâ fieri potest brevitate
heic adduxisse juvabit, vel eo fine, ut ei quæ
maximè probabilibus nititur rationibus, in re-
tam obscura, tandem nobis adhærere lice-
at; *Josephus* in *Antiquit. Iudaicis* dicit hoc
factum esse, per splendorem seu corusca-
tionem ipsorum lapidum in pectorali ex-
traordinariam, sic enim loquitur *lib. 3. c.*
12. ubi de *Choschen* (quod ille *Hessen* vo-
cat) & *12.* gemmis agit: priusquam exerci-
tus se moveret, tantus fulgor ex eis emicabat,
ut toti populo facile innotesceret adesse
Deum. *Svidasde Adamante suo* hæc habet:

Si Deus annuebat, confestim micabat
 lapis, (insolito nempe fulgore) si minus, ni-
 hil ad nativum splendorem accedebat, & si
 populum objicere voluit gladio, lapis red-
 debatur cruentus, si mors imminebat, ni-
 grescebat. *Christophorus a Castro* censem
U. & T. fuisse duo parvula simulacra instar
Teraphim, aitque Deum per hæc idola
 respondisse, non secus ac Gentiles ope Dœ-
 monum, per imagines futuros eventus judi-
 cabant. Rabbini plerique, etsi non diffite-
 antur se hunc modum ignorare, attamen
 ne plane sint ἀστυβολοι, novam hanc, & ut
 sibi videtur, sat probabilem prætexunt con-
 jecturam, scilicet proeminuisse vel promi-
 casse, literas certas enominibus 12. tribuum
 insculptis lapidibus in pectorali, quæ ab in-
 terrogante conjunctæ, perfectum respon-
 si sensum reddiderint, quod autem hæc
 nomina integrum non continuuerint alpha-
 betum, inde ad suppletionem elementorum
 deficientium, addita esse nomina Patriarcha-
 rum, *Abrabami Iisaaci ac Jacobi*, & ita o-
 mnes literas alphabeticas hic adfuisse;
 quam sententiam peculiaribus præterea
 circumstantijs, pro modo illo revelationis
 vel

vel probando vel explicando plausibilem reddere conantur. Quoniam verò tam hæc quam cœteræ conjecturæ suis certe non minimis laborent difficultatibus, cum careant Scriptura, careant *avt̄ψia*, etiam maxima sui parte probabilitate, quod ad singulas facile foret ostensu, si temporis & chartæ sineret angustia; itaque aliam, summis hodie Philologis, Theologisque probatam, in præsenti nostram facimus, quæ talis est: Deum Pontifici invocanti ipsum & ritè applicanti sibi *U. & T.* ceu symbola in eum finem divinitus instituta, ex promissione data respondisse, non quidem articulatâ voce, sed per internam revelationem, & certam persuationem menti ipsius inditam de veritate responsi, ut ita res ipsa responderit vocibus. Multæ fuere species revelationum in V. T. nam ut Apostolus loquitur Hebr. 1. v. 1. multis vicibus & multis modis Deus locutus est Patribus: Communiores autem sunt, *Visiones somnia & Prophetiae*. Ad neutram vero harum pertinere, sed distinctam esse hanc, patet vel imprimis ex loco 1. Sam. 28: 6. ubi Deus dicitur non respondisse Sauli, neque per so-

mnia, nec per *Urim* nec per *Prophetas*, con-
fer *Num.* 27: 21. & *Deut.* 33: 8. Certa itaque
& peculiaris hæc erat ratio divinæ revela-
tionis, mediante externo symbolo, personæ
competenti factæ, quæ per illuminationem
intellectus, & mentalem q. suggestionem,
commodissime explicari videtur, nam &
appellationi τῶν *U.* & *T.* & analogiæ cœ-
terarum revelationum, & simplicitati sensus
S. hæc quam proximè accedit, uti nervosè
pro more suo probat Celebratiss. *D.D. Pfeiff.*

THESIS XI.

Circa quæstionem vero de *tempore quo peri-erint U. & T.* vel quando hæc revelandi ratio per eadem, cessaverit, in tam diver-
sas abeunt Autorcs sententias, ut ingenuè
fatendum sit, nihil certi hac in re definiri posse.
Plerique, imprimis Rabbini Thalmudici, mox
cū templo secundo ea defecisse putant, in subsi-
dium allegantes v.8.c .l. *Haggæi* in voce אַבְנָן
ex quo loco per defectum τὸς ον paragog. de-
ficientiam sacri quinarii in templo secundo in-
ferre conantur, (puta Arcæ cum propitiatorio
& Cherubim, Ignis divini, præsentiaæ Ma-
estatis divinæ, Spiritus Prophetiae, ac τῶν
Urim & *Tymmim*) sed contrarium per sin-
gula

gula membra probat Clariss. Viccius in dis-
sert. de *U. & T.* Alii dicunt in templo secun-
do adfuisse quidem ipsum *materiale*, seu
externam conjecturam, non autem *formale*
cum *responsa* non darentur; seu ut habet
Cuneus de rep. Iud. lapides templi prioris
absconditos fuisse a Josia, nec postea repertos,
factos autem esse alios, non quidem ad eden-
da amplius oracula, sed ut *consummatus esset*
numerus earum rerum, quæ ad Pontificem or-
nandum a *Mose prescriptæ erant.* Pro parte
eorum, qui *U. & T.* æquè in templo posteri-
ori adfuisse statuunt, militare videntur di-
cta, *Esd. 2:63. & Nehem 7:65.* Item testimo-
nium Josephi, qui dicit fulgorem *U. & T.*
cessavisse ducentis annis ante Vespasiano-
rum tempora, seu conscriptam a se histo-
riam Judaicam. Loca illa quod attinet, in
quibus *Hatirsata*, quem pro *Nehemia* ha-
bent, edicit sacerdotibus reducibus, ne
comederent de sancto sanctorum, donec ex-
isteret sacerdos cum *Urimis & Tymmimis*,
varie a Variis explicantur, quibusdam ea
capienda esse vel de tempore Messiae, vel
de futuro seculo censemibus. Alii iterum
typicè de Christo exponunt, intelligentes

ejus sapientiam & perfectionem, neque negandum est, u. & T. semper fuisse & in eo esse, qui est sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedechi, conf. Deutr. 33: 8. Quicquid sit, dicimus cum Dn. D. Pfeiff. ex his locis non posse probari U. & T. sub templo secundo fuisse, quia sensus eorum implicat conditionem impossibilem, quod probatur, tam ex natura particulæ יְהוָה, quæ non semper ponit, sed pro re nata fortius negat, quam ex intentione ipsius Nehemiacæ, qui eos, quos alloquebatur, omnino a sacerdotio remotos voluit. De loco autem paulo ante citato ex I. Sam. 28: 6. Deum non respondisse Sauli, consulenti de eventu belli Philistini, neque per Prophetas, neque per somnia, nec per Urimos, hoc tenendum est: quod cum U. & T. tunc temporis penes Ebiatharem & Davidem essent, ut neque potuerit per eadem haberi responsio, qua illa ipsam parentiam, qua somnia & Prophetas possibilis revelationis subtractam gratiam notari, uti habet D. D. Varenius, in Decad. Moysicis p. 414.

THESES XII.

Ab hac materia non videtur tandem aliena

ena quæstio, num scilicet alii præter-
 quam summo sacerdoti licuerit uti hoc instru-
 mento seu per U. & T. consulere Jehovam? qui
 hoc Regibus ex plenitudine summæ potestatis
 concessum afferunt, factum *Davidis* de quo *I.*
Sam. 30:7, probationis loco adducere solent,
 ubi dicitur, quod David jusserrit sibi afferri
Ephod, quo per Sacerdotem *Ebiatharem* al-
 lato, consuluerit Dominum, sed rectius ex-
 ponuntur verba illa, hoc modo: *affer mibi*
 id est *coram me*, vel ut habet versio Tremel-
 lii: *mea causa*, non ut ipse induam sed ut
 te eo indutum interrogem. *B.D.D. Michael*
Waltberus in Harm. S. S. p. m. 238. locum
 hunc cum eo qui habetur *Num. 27: 21*. ubi
 summus sacerdos jubetur consulere Deum
 in *Urim*, ita conciliare amat, constituendo sci-
 licet *duplex Ephod*, *unum commune omnibus*
 sacerdotibus, alterum *Pontifici proprium*,
 illo Davidem esse usum licet extraordinarie,
 cum fuerit Spiritu Prophetico donatus; sed
 prior expositio ut textui convenientior, ita
 simplicior & tutior videtur. Proprium ita-
 que hoc officium sacerdotum erat, nulli
 alii vel injunctum vel concessum; hinc pa-
 tet distinctissimas esse & minime confunden-
     das

das, revelationem illam quæ fiebat coram
 arca & propitiatorio, hæc enim Duci etiam
 Moysi juxta Dei promissionem dabatur,
 & hanc per U. & T. quæ soli Ponti-
 fici fiebat. Coronidis loco hæc addimus: non
 esse dubium, quin per U. & T. ceu typos, re-
 spexerit divina sapientia ad Evangelii My-
 steria in Novo fœdere, & præprimis Christum
 summum N. T. Pontificem, qui Levitico sa-
 credotio adumbratus fuit (non autem Pe-
 trum vel Papam Rom. ut vult Bellarmin:)
 præfigurare voluerit; (ut ut non sit sacerdos
 secundum ordinem Aaronis stans ad Urim &
 Tymmim, sed secundum ordinem Melchisede-
 chi, ut paulo superius positum) sic etiam per
 Urim significari videtur, admirabilis illa lex
 Christi, quippe in quo omnes thesauri sapi-
 entiæ & scientiæ reconditi sunt, qui que
 illuminat omnem hominem venientem in
 mundum, per Tymmim vero vitæ ejus inte-
 gritas & omnimoda perfectio, hic enim solus
 nec in doctrina errare, nec in vita delinqvere
 potuit; ut vel hinc pateat in Ministris Chri-
 sti & Evangelicæ Doctrinæ præconibus o-
 mnino requiri, splendorem cognitionis seu

doctrinæ puritatem, & juxta hanc, perfectio-
nem morum seu vitæ integritatem.

Hæc fuere L. B. quæ pro ratione tem-
poris, & rerum mearum conditione, de hoc
insigni ac mysterijs plenissimo argumento,
in præsenti dici potuerunt. Ne mirare in mul-
tis languidum fuisse calamum, cum ad tanta
mysteria mens humana adeo cœcutiat, ut bal-
butire quoquo modo, nihil a. quod vel delica-
tiora satiet ingenia, vel aliqualem elaboratio-
ris curæ speciem præse ferat, promittere vel
præstare possit. De cœtero candidam tuam
exspectantes censuram Deo soli sapienti, lau-
deque digno, devota ac humili mente ta-
lem solvimus εὐχαριστίας:

Summe Deus qui sceptr'a tenes radiantis Olympi,

Et Tua consilio, facta stupenda patras!

Tu sapientia sola Patris, Dulcissime Jesu

Corcula qui Sacro Flamm'ine nostra regis!

Sancta Monas, Benedicta Trias, Tibi cernua Thura

Curvato ferimus poplite, mente, manu.

*Hæc placeant! quod enim pro tot meritisque bonisque
Retribuam, fateor, non opis esse mee.*

Ergo Tuæ laudes meritæ, nomenque sonabunt

Ore meo, Euerim dum memor ipse mei;

Angelisque choris junctus turbæque fideli

Eternos Hymnos spiritus usque cavet !!!

Pereximum & Literatissimum

JUVENEM

Dn. ANDREAM
HAMNIUM,

Amicum Optimum, dum egregium laudabileque specimen hoc studiorum evulgaret suorum, ita com-
pellabat:

E'ΚΦερέτιν χαλεπὸν ξεησμῶν τρόπου Ἀ'μνι
ἀνοίγεις:
Φῶς τε Θεῖο καλῶς, λογίστ' ἐνεργέα λόπην.
Τὸς τε λίθος σύδει Φάινοντας εἴ το ξαράσσων.
Ἄθλα σοι δώσει καιρὸς κάλλισα πνεύπι.

ERICUS WALLENIUS.

Eundem Præstantissimum Dn: Responden-
tem, amicum integerrimum sic affatur:

ATerne lucis nobis oracula pandis,
Eximiae prodens, ornatæque indolis artes.
Spes mea non fallit, votorum sorte potita,
Præmia delectent partos virtute labores!

LAURENTIUS MATILAIN.

